

Věra Lisnic.: Vzdělanostní aspirace k dalšímu vzdělávání u žen na manažerských postech

POSUDEK OPONENTKY

Tereza Pospíšilová (2011)

Bakalářská práce zkoumá vzdělanostní aspirace manažerek s využitím kvalitativních metod, přičemž si klade za cíl zjistit, jak ženy přistupují k dalšímu vzdělávání, jaké faktory jejich další vzdělávání ovlivňují a jaký pro ně má vzdělání význam.

Kladem práce je pečlivý přístup k výzkumu a ovládnutí odborné terminologie. Analytický postup je důkladně prezentován (zdůvodnění použitých otázek, postup kódování, kategorizace), takže je průhledný. Analýza a interpretace dat má v zásadě jasnou strukturu: tj. induktivně vyvozené typy vzdělávání z hlediska respondentek v kombinaci s vlastnostmi těchto typů (iniciativa, formálnost apod.). Ideální podmínky pro vzdělávání a význam vzdělávání jsou však analyzovány zvlášť – mimo výše zmíněnou analytickou strukturu – což vede k určité roztržitosti analytické části. Na analytické struktuře „visí“ poněkud strohé komentáře a kategorie nejsou hutněji popsány. Místy se objevují citáty opakovaně (Nina na s. 63 a 64, citát Cecilie ze s. 69 byl předtím použit alespoň jednou).

Kladem práce je vysoký počet rozhovorů (dvacet), na druhou stranu to byly rozhovory velmi krátké (pod 30 minut), což mně vede k pochybám o jejich hloubce a komplexnosti.

Práce obsahuje uspokojivou teoretickou část, věnovanou vzdělanostním aspiracím a nerovnostem ve vzdělávání. Chybí mi zde však literatura o pracovní kariéře žen, případně o skloubení pracovního a rodinného života žen, která je druhou stránkou tématu bakalářské práce (tj. vzdělanostní aspirace na straně jedné – zaměstnaných žen na straně druhé). Teorie a poznatky z výzkumů v nic celkově nevyústíují, nejsou syntetizovány. Nezvyklý mi připadá systém odkazování v textu (jméno autora + název práce, nikoli rok vydání). K tomu se někde přidávají zmatky (na s. 16 dole se odkazuje na monografii Matějů a Katrňáka, která není v seznamu literatury, pokud jde vůbec o monografii, protože se zdá, že jde spíše o kapitoly). V seznamu literatury se obecně neodkazuje na autorské kapitoly, což je chyba. V textu jsou v odkazech pod čarou další zdroje (s. 17-18) jen formou autor/rok; v seznamu literatury již nejsou a jejich statut není úplně jasný (četla je autorka, nečetla, proč je potom uvádí, ale v neúplné citaci atd.)

Struktura textu celkově je velmi dobrá, ale v „Obsahu“ zcela nevyhovující, protože tam mezi „Metodologickou částí“ (2) a „Závěry empirického výzkumu“ (3) chybí část „Analýza“. Možná, že místo „Metodologická část“, chtěla studentka napsat „Empirická část“, pak by to odpovídalo. Z hlediska struktury by podle mého názoru v textu nemusely být charakteristiky všech 20 respondentek (s. 33-37), protože jsou jen velmi stručné, analyticky samy nic nevyprávějí, mohly být v příloze. Podobně část o etice výzkumu na 6 stránkách (s. 37-43) se mi zdá příliš dlouhá (stačil by poloviční rozsah) vzhledem k tomu, že téma výzkumu žádné výjimečné etické problémy nepředstavovalo.

Nyní k závěrům. Závěry práce jsou slabší, v rovině: výsledky byly „různorodé“, některé respondentky to a některé to. Analytická kostra (typy vzdělání vs určité faktory a vlastnosti) už není v závěrech využita (možná zde mohlo být nějaké schéma, které by dávalo do souvislosti nejdůležitější kategorie). Také na slibované „struktury ve strategiích informátorek“ (s. 47) se už dál nikde nedostalo. Analýza tohoto typu je velmi složitá a náročná, takže celkovou míru zvládnutí považuji za velmi dobrou. Přesto bych uvítala, kdyby se studentka

třeba právě v závěru zaměřila na jednu z kategorií nebo jeden, dva vztahy a ty ve větším detailu komentovala a diskutovala. Takto nemám z práce dojem konkrétního přínosu.

K tomu přispívá několik momentů. Zprv, teoretická část práce mohla vyústit v určité předpoklady a analýza potom mohla být vedena zčásti pomocí apriori (z teorie vyvozených) kódů – což by možná nebylo tak špatné, vzhledem k tomu, že rozhovory byly krátké a stručné a vyjvení úplně nových, v datech bohatě ukotvených souvislostí se ani nedalo čekat. Usnadnilo by to závěrečnou interpretaci. Možná to jsou však ambice již přesahující bakalářskou práci.

Zadruhé, v empirické části studentka rozšiřuje definici manažerky (nejen řízení lidí, ale čehokoli). Tím pojem dosti rozmlží a důsledky tohoto kroku pro analýzu neřeší. V současnosti se přece občas hovoří o nadužívání pojmu „manažer/ka“ v běžné mluvě, kde ze „sekretářky“ se stává „office manažerka“, běžní jsou projektoví manažeři apod. Při příliš velkém rozvolnění pojmu se ztratí výjimečnost obsazení „manažerského“ postu ženou. Bez dalšího upřesnění jsou potom používány pojmy „vyšší management“ a „nejvyšší management“.

Zatřetí, není mi úplně jasné rozlišení „vzdělávání v kontextu stávající profese“ a „vzdělávání v kontextu kariérního postupu“ (s. 44). Chápu určitou odlišnost, ale zároveň se obě kategorie i překrývají. V textu není žádný pokus kategorie lépe popsat, odlišit, hutněji definovat a vykreslit. Potom se ale ztrácí jejich přínos.

Celkově mi na práci trochu vadí její celkové vyznění, především v doslovu. Zdá se, jako by „nedostatek času“ byl pouhou výmluvou; jeho řešením je zvýšené úsilí a kvalitnější management času. Otázka času, vnímání časové tísně apod. je téma samo pro sebe a nebylo obsahem práce. Ale v textu se zdá, jako by nebyl rozdíl, jestli je žena bezdětná, má jedno dítě, dvě nebo tři, zda jsou děti zdravé nebo postižené, zda pečuje o seniora v rodině, zda žije v bytě nebo udržuje dům a zahradu – přitom některé z těchto momentů se ve výpovědích respondentek objevují a představují důležitý kontext jejich možností dalšího vzdělávání; tomuto velmi důležitému kontextu se v práci autorka nevěnuje, což je škoda. Osobně by mi v doslovu nevadil ani angažovanější, feministický přístup (raději, než ke „dvěma směnám“ ženám v klidu a bez diskuse přidat třetí, vzdělávací „směnu“).

Detailnější komentáře:

- Na s. 32 se píše 4. dubna, ale chybí rok.
- Na s. 10 se píše o podílu osob s terciálním vzděláním v ČR vzhledem k průměru EU jako o podprůměrném. To je evidentní, ale pro dynamiku vzdělávání u nás je stejně nebo i více důležité to, jak se podíl vzdělaných osob za posledních 20-15 let zvýšil! Podobně potom na s. 18 se píše o aspiracích na vzdělání, které se od roku 1989 v ČR zvýšily a které současný systém vzdělávání nemůže naplnit. Jenomže v roce 1989 byly nejen aspirace, ale i *kapacita systému* mnohem menší, proto nenaplnění poptávky asi není nějakým specifíkem současnosti.
- Nemůžeme z mladšího věku udělat pozitivní faktor dalšího vzdělávání čistě extrapolací, tedy proto, že pro některé respondentky byl vyšší věk faktorem negativním (s. 62).

Celkově práci doporučuji k obhajobě. S přihlédnutím k poměrně ambicióznímu cíli práce, k velmi dobré jednotě výzkumných otázek, použitých metod sběru i metod analýzy dat a vzhledem k systematickému analytickému úsilí hodnotím známku **velmi dobře**.